

gemeente Zaanstad
College van B&W

Stadhuisplein 100
1506 MZ Zaandam
Postbus 2000
1500 GA Zaandam

Telefoon
www.zaanstad.nl

Commissie Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

DATUM 20 SEPTEMBER 2024

ONDERWERP POSITION PAPER

Geachte heer, mevrouw,

Als buigen barsten wordt, als aanpassen niet meer kan

Inleiding

Als de omstandigheden veranderen, passen Zaankanters zich aan. Mouwen opstropen, schouders eronder en weer vooruit. Zo is het heel lang gegaan in Zaanstad. Zo ging het financieel in de hele Zaanstreek en zo ging het financieel ook bij de gemeente. We zijn een nijvere en flexibele samenleving daar langs de Zaan.

Zaanstad heeft zich altijd aan de uitdagingen aangepast en de koers bijgesteld. Maar met de huidige korting op het gemeentefonds is aanpassen niet meer mogelijk. Bezuinigingen van deze omvang zullen onherroepelijk leiden tot barsten in de sociale structuur van de gemeente en leiden tot grote problemen.

Wat is het probleem

Niet alleen bij Zaanstad, maar bij veel gemeenten in Nederland voltrekt zich een sluipende ramp. Een ramp die lokale bestuurders en andere betrokkenen al lang zien aankomen, een stille ramp - een "sluipmoordenaar". Ik noem het een stille ramp omdat de meeste inwoners en organisaties in Nederland deze nog niet kennen en waarschijnlijk ook nog nooit van hebben gehoord.

Het gaat hier over de korting op het gemeentefonds van 2026 van zo'n € 2,3 miljard. Ook wel het Ravijnjaar genoemd. Dat is 2.300.000.000 euro - een enorm bedrag. Het abstracte gegeven "Gemeentefonds" verbloemt de impact die deze korting heeft op de inwoners van onze steden, dorpen, wijken en buurten sportclubs en cultuurinstellingen. Voor een stad als Zaanstad betekent dit een jaarlijkse korting van zo'n € 23 miljoen.

Hoe zat het ook al weer

Decennia lang werken overheden in Nederland met elkaar samen om vraagstukken op te pakken en op te lossen. Dit gaat in wisselende samenstellingen en met wisselend succes. Wat we weten en leren is dat betrouwbare afspraken en vertrouwen op samenwerken ons gezamenlijke succes (als één

overheid, weet u nog) bevorderen. Daarom zijn er altijd spelregels geweest die de financiële verhoudingen tussen overheden hebben gereguleerd. "Samen trap op en samen trap af" was altijd het adagium. Ging het Rijk meer uitgeven, dan kregen de gemeenten ook meer. Moest er bezuinigd worden, dan deden de gemeenten ook mee. Voor de gemeenten geen stabiel systeem. Daarom is er een andere systematiek bedacht om de gemeenten te bekostigen. Dat is een goede stap vooruit.

Alleen is door het Rijk eenzijdig de basis naar beneden bijgesteld tot het niveau van 2022. Alsof je tegen een trouwe werknemer in je organisatie zegt: je loonsverhoging hing altijd samen met de groei van de omzet. Dat gaan we vanaf nu anders doen maar je start wél met een salaris van 4 jaar terug.

De afgelopen jaren was er het vertrouwen dat de jarenlange samenwerking tot goede afspraken over het instapbedrag van de algemene uitkering zou leiden. Helaas is dit niet gebeurd. Dit druipt in tegen de spelregels van de financiële verhoudingen waarin is opgenomen dat het Rijk de gemeente voldoende moet bekostigen voor hun (medebewinds)taken (artikel 108 gemeentewet en artikel 2 van de financiële verhoudingswet).

Ook de Raad van State wijst bij deze miljoenennota op het basisniveau van het gemeentefonds en noemt het op niveau brengen de enige manier om de interbestuurlijke verhoudingen te herstellen.

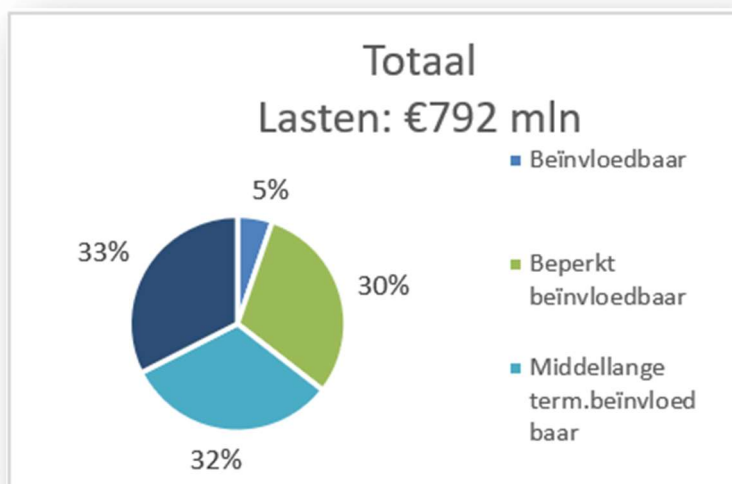
Impact op Zaanstad

In Zaanstad, de plek waar het kruidenieren letterlijk is uitgevonden, zijn we gewend om ieder dubbeltje om te draaien om ons belastinggeld efficiënt en effectief te besteden.

Voor Zaanstad betekent de eerder genoemde accreskorting een bedrag van 23 miljoen euro dat in 2026 minder wordt ontvangen van het rijk. Dat slaat een enorm gat in onze begroting! Het betekent dat Zaanstad veel minder kan doen voor de inwoners en/of de lasten fors zou moeten verhogen. Wij kunnen onze taken simpelweg niet meer uitvoeren met de middelen die wij hiervoor krijgen.

De beïnvloedbaarheid van een gemeentelijke begroting is echter maar beperkt. Door vroegere investeringen maar ook door de medebewindstaken, zoals de bijstand en de open einde regelingen in de jeugdhulp en WMO zijn veel lokale uitgaven niet of nauwelijks beïnvloedbaar.

In de afbeelding hieronder wordt dit duidelijk.

Daar waar die invloed er wel is, treft dit direct onze sociale structuur (buurthuizen, sport, cultuur openbaar groen, handhaving en lokale lasten). Dit is juist de structuur die zo belangrijk voor het

welzijn van onze inwoners is en die een preventieve werking heeft op het voorkomen van diverse problemen (zoals bijvoorbeeld jeugd en veiligheid).

Op korte termijn is zo'n 40 miljoen euro van onze begroting beïnvloedbaar. Een korting van 23 miljoen euro betekent dat van deze middelen méér dan de helft zou moeten worden wegbezuinigd. Dat raakt onze inwoners op verschillende manieren.

Voorlopig kiest Zaanstad ervoor om de begroting niet financieel sluitend te maken in het begrotingsjaar 2026 en verder. We volgen hiermee de VNG-lijn, maar dit gaat wel in tegen alle richtlijnen. Het brengt ook een groot risico met zich mee dat de begroting niet meer op tijd sluitend kan worden gemaakt. Veel gemeenten riskeren een artikel 12 status in 2026 of later.

Wij brengen in beeld welke maatregelen getroffen moeten worden om wel tot een sluitende begroting te komen. Dat zou voor Zaanstad een zeer zwart scenario worden. Dit soort maatregelen raakt de kern van dienstverlening aan onze inwoners, zijn slecht voor de lokale economie, versterken de maatschappelijke ongelijkheid en tasten het vertrouwen in de overheid aan. Dan moet de keuze gemaakt worden tussen het sluiten van buurthuizen, verminderen van subsidies aan sport en cultuur, de verduurzaming én de woningbouwimpuls vertragen of kiezen voor een dalend gevoel van veiligheid. Veel van de inzet van de afgelopen jaren wordt dan in één klap teniet gedaan.

Als wij het tekort van € 23 miljoen willen opvangen door onze belastingen betekent dit een verhoging van de OZB van ruim 50% bovenop de inflatie. Terwijl Zaanstad al als 'dure' gemeente bekend staat. De koopkrachtverruiming van dit kabinet wordt dan in één keer teniet gedaan.

En alsof dat nog niet alles is, worden we ook geconfronteerd met zware financiële tijden bij de medebewindstaken in het sociaal domein. Al jaren stijgen de kosten van de jeugdhulp harder dan de vergoeding die wij als gemeenten hiervoor ontvangen. Dat is ook onderkend door het rijk en deels gecompenseerd. Nu lopen de kosten verder op en is er weer sprake van een deskundige commissie die moet beoordelen hoeveel gemeenten tekort komen.

Het is echt noodzakelijk om gemeenten voldoende te compenseren. Aanpassing van de jeugdwet of het sleutelen aan andere taken komt echt te laat. We kunnen als gemeenten, zeker als het financiële ravijn niet verdwijnt, geen uitvoering meer geven aan deze taken. Aanpassing van de jeugdwet komt voor ons echter niet meer op tijd, mocht u voor deze optie kiezen, zult u ook een tussentijdse oplossing voor de gemeenten moeten bieden.

Dit geldt ook voor de aanpassing in de beleidsruimte. Het financiële effect hiervan op de gemeentebegroting zal slechts zeer beperkt zijn.

Hoe nu verder

Zaanstad ziet graag dat we als mede overheden samenwerken om de vraagstukken in ons land aan te pakken. Zaanstad loopt hiervoor niet weg en pakt haar verantwoordelijkheid op verschillende dossiers. Denk aan woningbouw, asielopvang en de klimaatverandering. Ieder vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheid. En hoewel we op deze dossiers actief proberen samen te werken, zijn de bestuurlijke verhoudingen tussen Rijk en de gemeente danig verstoord. Het vertrouwen is beschadigd. Door het éézijdig aanpassen van spelregels staan we nu tegenover elkaar. En dat had niet hoeven. De Rijksoverheid heeft de gemeenten hard nodig om de doelstellingen die worden benoemd in het hoofdlijnenakkoord en regeerprogramma te realiseren. Dit verbond moeten we herstellen. Anders worden de ambities uit het regeerprogramma niet gehaald.

Tegelijkertijd blijft Zaanstad zich inzetten voor een rechtvaardiger verdeling van financiën tussen rijksoverheid en gemeenten. Maar de tijd dringt. Gemeenten moeten in het voorjaar besluiten nemen over de begroting 2026. Het volgende moet dan zijn geregeld:

- Een compensatie voor de korting van 2,3 miljard
- Nieuwe afspraken voor de inrichting en financiering van de openeinde regelingen jeugd en WMO

Het is zaak om op korte termijn helderheid krijgen over dit perspectief. En bij voorkeur doen we dat samen.

Met vriendelijke groet,

Namens het College van B&W van Zaanstad,

Wethouder Financiën